

Rzeszowscy bohaterowie legionów Józefa Piłsudskiego (II)

Wkrótce świętować będziemy stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości, do czego przyczynili się waleń mieszkańcy Rzeszowa i okolicznych miejscowości. Wielu z nich walczyło w legionach Józefa Piłsudskiego, odznaczając się odwagą, walecznością, a zarazem umiejętnościami wojskowymi, przez co uznawani są obecnie za Bohaterów Narodowych. W poprzednim odcinku przypomnieliśmy postać pułkownika Leopolda Lisa Kuli, w tym przypomnimy postać innego, równie zasłużonego rzeszowianina.

Pułkownik Jan Stefan Kotowicz

strzelec, legionista, oficer WP, żołnierz AK i więzień stalinowski

W Strzelcu, Legionach i armii CK

Jan Stefan urodził się 18 grudnia 1900 roku w Rzeszowie. Był synem Jana Kotowicza, woźnego szkolnego i Zofii z Chudzickich. Po ukończeniu w 1910 roku nauki w rzeszowskim I Gimnazjum rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim, pracując równocześnie jako urzędnik ubezpieczeniowy. Działal aktywnie w konspiracyjnym Związku Walki Zbrojnej, a od 27 sierpnia 1912 roku w legalnym Związku Strzeleckim. Ukończył szkołę podoficerską Związku Strzeleckiego, był wybitnym strzeleckim instruktorem. Należał do współzałożycieli Związku Strzeleckiego w Rzeszowie. Zapewnił także Związkowi lokal na siedzibę, wraz z odpowiednim jego wyposażeniem (patrz: „Skromne ślady początków rodzenia się Niepodległości” - „Infoserwis” nr 3 z marca 2018 roku).

Po wybuchu pierwszej wojny światowej Jan Stefan Kotowicz (podobnie jak jego młodszy kolega Leopold Lis Kula) rozpoczął działalność legionową. Zaraz po wydaniu przez komendanta Józefa Piłsudskiego rozkazu o ogólnej mobilizacji strzeleckiej, przybył wraz z 400 strzelcami do Krakowa. W legionach używał pseudonim „Szatan”. Dowodził plutonem

w czwartym batalionie pierwszego pułku piechoty legionowej. 9 października 1914 roku został podporucznikiem. Walczył m.in. pod Laskami i Krzywopłotami, gdzie został ciężko ranny w nogę. Po wyleczeniu w szpitalu wojskowym w Wiedniu i długim okresie rekonwalescencji powrócił 10 maja 1916 roku do legionów. 1 listopada 1916 roku awansowano go na stopień porucznika. Podczas „kryzysu przysięgowego” odmówił złożenia przysięgi na wierność Austrii i Niemiec, co spowodowało, że został wcielony do armii austriackiej (18 września 1917 roku) i wysłany na front włoski. W Basovicy (k. Triestu) ukończył szkołę oficerską. Korzystając z udzielenia mu urlopu, 30 września 1918 roku porzucił służbę w armii austriackiej i powrócił do Polski.

31 października i 1 listopada 1918 roku brał udział w oswabdzaniu Rzeszowa i rozbrajania wojsk austriackich, a później objął dowództwo na Miejską Milicję Obywatelską czuwającą nad bezpieczeństwem jego mieszkańców.

Wzorowy oficer II Rzeczypospolitej

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości por. Jan Stefan Kotowicz współuczestniczył w tworzeniu regularnego Wojska Polskiego, które



Rzeszowscy legionieści, wśród nich Leopold Lis Kula (pośrodku z rękami w kieszeniach) i J.S. Kotowicz (za Lisem Kulą, pierwszy z prawej)

nadal zmuszone było toczyć ciężkie boje o jego jej granice. Był jednym z współorganizatorów Pułku Ziemi Rzeszowskiej i jednym z jego dowódców. W listopadzie 1918 roku skierował pierwsze oddziały nowoutworzonego pułku (otrzymał nazwę 17 pułku piechoty) pod Przemyśl i Lwów do walki z Ukraińcami. Od 17 stycznia do 20 kwietnia 1919 roku walczył w szeregach 17 pułku na Wołyniu, gdzie znowu został ranny. Po wyleczeniu powrócił do służby. 1 grudnia 1919 roku otrzymał awans na kapitana. Podczas wojny w bolszewikami, w okresie od czerwca 1920 roku do stycznia 1921 roku, był najpierw dowódcą kompanii, a później zastępcą dowódcy w batalionie zapasowym 17 pułku piechoty.

Po zakończeniu działań wojennych został oficerem zawodowym WP. Po ukończeniu w 1921 roku kursu dla oficerów w Krakowie, powrócił do swojego macierzystego pułku, w którym objął dowództwo najpierw nad kompanią, a później nad batalionem. W 1922 roku przeniesiony został do Lidy (obecnie należy do Białorusi). W 1923 roku awansowano go na majora. W 1925 roku powrócił do swojego dawnego pułku w Rzeszowie, w którym od 1928 roku był zastępcą dowódcy. Otrzymał wtedy awans na podpułkownika. W 1930 roku skierowano go do Grodna, gdzie objął funkcję kierownika w Okręgowym Urzędzie Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego przy Dowództwie Okręgu Korpusu. W latach 1932-35 objął dowództwo nad 67 pułkiem piechoty w Brodnicy. W latach 1935-38 był dowódcą 6 pułku strzelców podhalańskich w Samborze. W 1937 został awansowany na pułkownika. W 1938 został dowódcą Podkarpackiej Brygady Obrony Narodowej w Przemyślu, a w 1939 dowódcą 3 Brygady Górskiej Armii Karpaty.

Kampania wrześniowa i działalność w AK

W pierwszych dniach września 1939 roku płk Kotowicz, dowodząc 3 Brygadą Górską, bronił górskich przełęczy granicznych przed wojskami Słowacji, będącej sprzymierzeńcem Niemiec. Wskutek włączenia się 7 września do walk niemieckich formacji górskich zmuszony został do powolnego wycofywania się na wschód, opóźniając marsz wojsk niemieckich. Jednakże, po wkroczeniu 17 września na wschodnie ziemie Rzeczypospolitej wojsk sowieckich, sytuacja stała się beznadziejna. By uratować resztki swojej brygady, 19 września płk Kotowicz przekroczył wraz z nią granicę węgierską, gdzie został internowany.

Na Węgrzech płk Kotowicz przebywał w obozach internowania w Győr (gdzie był polskim komendantem obozu) i Eger. W lipcu 1943 roku, przy pomocy tajnej organizacji Obóz Polski Walczącej, powrócił potajemnie do okupowanej Polski i podjął działalność konspiracyjną, najpierw w OPW, a następnie w AK. Po objęciu stanowiska inspektora Komendy Głównej AK przyjął pseudonim „Twardy”. W lipcu 1944 roku gen. Tadeusz „Bór” Komorowski mianował płk Kotowicza dowódcą 27 Wołyńskiej Dywizji AK. Dowodząc Wołyńską Dywizją, uczestniczył w akcji „Burza”, prowadząc walki z Niemcami na północny Lubelszczyzny. 21 lipca rozbił pod Firlejem zmotoryzowaną kolumnę Wehrmachtu, a następnie wyzwolił kilka miejscowości, w tym Lubartów i Kock. Jednakże na terenach tych operowały już wojska sowieckie, które otoczyły jego oddziały i zażądały ich rozbrojenia. Celem uniknięcia beznadziejnych walk z sowietami, płk Kotowicz wydał 25 lipca rozkaz złożenia broni i rozformował Dywizję. Nie zgodził się natomiast, podobnie



J.S. Kotowicz z pierwszą żoną Marią Pelczarską